

RE-CITY

PLATAFORMA INTERNACIONAL
PER A LA SOSTENIBILITAT SOCIAL

06/20

RELATORIES "PER UN FUTUR INTERCULTURAL"

"RECONeixEMENT DE LA DIVERSITAT, INTERACCIO I PERTINENÇA"

SESSIÓ AMB **NIRA YUVAL-DAVIS.**

Igualtat, governabilitat i pertinença en temps de pandèmia

Ponent convidada: Nira Yuval-Davis, professora emèrita i directora honorària del Centre for Research on Migration, Refugees and Belonging (CMRB) de la Universitat d'East London

---

Taula de continguts

Biografia	3
Síntesi	4
Les crisis multifacètiques del neoliberalisme: la pandèmia de la COVID-19 com a expressió més contemporània	5
La crisi de les desigualtats	6
La crisi de la governabilitat dels estats	7
La crisi de la governabilitat envers la ciutadania i els pobles (<i>governmentality</i>)	7
Les respostes a les crisis: regressió democràtica i moviments de resistència	8
La fronterització quotidiana i l'expansió de les zones grises	8
L'auge dels moviments autòctons populistes	10
L'aparició de moviments de solidaritat i de grups de suport mutu	10
Reptes i solucions	11
La pandèmia com a punt d'inflexió per acabar amb el neoliberalisme?	11
La interseccionalitat com a base per a l'aparició de solidaritats transversals	12
Conclusions	12
Referències	14

Aquesta relatoria s’ha elaborat a partir del debat desenvolupat amb la professora Nira Yuval-Davis en el marc del cicle de conferències “Per un futur intercultural” del projecte *Re-City*, que va consistir en una conferència pública i un seminari amb participants del món acadèmic d’arreu d’Espanya. El conjunt d’activitats es van fer *online* el juny del 2020. L’ordre del contingut és temàtic i no representa l’ordre en què el va exposar la professora Yuval-Davis. *Re-City* és un projecte desenvolupat per la Fundació Catalunya Europa, en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya, l’Àrea Metropolitana de Barcelona, l’Ajuntament de Barcelona, “la Caixa” i el Club de Roma. “Per un futur intercultural” és el tercer repte del projecte *Re-City*, que s’inicia després d’haver tractat els reptes “Combatre les desigualtats” i “Fem front al canvi climàtic”.

Biografia

Nira Yuval-Davis és una reconeguda sociòloga amb una gran experiència en temes relacionats amb els nacionalismes, la ciutadania, la identitat i les polítiques de pertinença, les relacions de gènere, els racismes i els fonamentalismes. L'any 1979, es va doctorar en Sociologia per la Universitat de Sussex (Regne Unit) i el 2003 va començar a treballar a la **Universitat d'East London (UEL)**, de la qual és professora emèrita i també **directora honorària del Centre for Research on Migration, Refugees and Belonging (CMRB)**.¹ En l'àmbit de la docència, ha estat professora convidada a diverses universitats, com la Universitat Ben-Gurion, la Universitat de Tel-Aviv (Israel) i la Universitat d'Umeå (Suècia). Des del 2014, també és professora honorària de la Universitat d'Aalborg (Dinamarca).

En l'àmbit de la recerca, ha estat presidenta del Comitè de Recerca 05 (sobre racisme, nacionalisme, indigeneïtat i relacions ètniques) de la International Sociological Association i membre de la seva junta permanent. Destaca la seva participació en dos panels de recerca en sociologia, al Regne Unit: el National Research Assessment Exercise (RAE) l'any 2008 i el National Research Excellence Framework (REF) el 2014. També és membre fundadora de l'organització Women Against Fundamentalism i de la xarxa de recerca internacional *Women in Militarized Conflict Zones*, i ha exercit com a consultora de diverses ONG i organitzacions de drets humans, com el PNUD, el relator especial de les Nacions Unides sobre la violència contra les dones i Amnistia Internacional, entre d'altres.²

Els treballs de Yuval-Davis han tingut una gran repercussió entre la comunitat acadèmica i han estat traduïts a més de deu idiomes. L'any 2018, va rebre el distingit premi de l'Associació Internacional de Sociologia a l'Excel·lència en Recerca i Pràctica. D'entre les seves publicacions, destaquen les següents: "**Everyday Bordering, Belonging and the Reorientation of British Immigrant Legislation**" (2017), un article escrit conjuntament amb G. Wemyss i K. Cassidy, en què argumenten com la fronterització quotidiana s'ha convertit en una tecnologia de control molt important, tant de la diversitat social com dels discursos sobre la diversitat, que amenaça la coexistència i la convivència de les societats plurals, especialment a les ciutats metropolitanes, i que ahora reconstrueix el significat de la ciutadania; **Bordering** (2019), un llibre escrit també amb G. Wemyss i K. Cassidy, en què fan una exploració sistemàtica de les pràctiques i els processos que enguany defineixen la fronterització estatal i del rol que aconsegueix en la governança nacional i global. Basant-se en una recerca pròpia, adopten un enfocament que va més enllà dels que s'han adoptat tradicionalment en l'estudi de la migració i el racisme, i demostren que tots aquests processos de fronterització afecten tots els membres de la societat, i no tan sols els marginalitzats; **The Politics of Belonging: Intersectional Contestations** (2011), un llibre en què, partint de les formes hegemòniques de ciutadania i nacionalisme que han dominat la història social i política recent, Yuval-Davis examina projectes polítics contemporanis alternatius de pertinença, construïts al voltant de nocions sobre la

religió, el cosmopolitisme i “l’ètica de les cures”, defensada pel feminisme, i **Racism, Cosmopolitanism and Contemporary Politics of Belonging (2005)**, un article en què explora alguns aspectes de la relació entre cosmopolitisme i qüestions de pertinença i exclusió. El cosmopolitisme sovint es construeix com a antítesi del racisme, en la mesura que evita els nacionalismes i/o qualsevol altre tipus d’identitat i ideologia. Si més no, Yuval-Davis argumenta que un problema clau del cosmopolitisme és que, com qualsevol altre enfocament universalista, pot ometre qüestions sobre diferències i poder, i acabar consolidant, d’una manera conscient o inconscient, formes d’exclusió basades en l’origen (en la “raça”, tal com es deia en anglès), de dalt a baix.

Síntesi

“Igualtat, governabilitat i pertinença en temps de pandèmia” és el títol de la cinquena sessió del cicle “Per un futur intercultural”. Inicialment estava previst fer-la en format presencial i amb el títol “Reconeixement de la diversitat, interacció i pertinença”, però l’aparició de la COVID-19 i la successió dels esdeveniments més recents van exigir un canvi de format i de contingut. La sessió, conduïda per Nira Yuval-Davis, doctora en Sociologia i professora emèrita de la Universitat d’East London, i moderada per Silvia Carrasco, doctora en Antropologia i professora d’Antropologia a la Universitat Autònoma de Barcelona, s’ha centrat a explicar com la pandèmia ha fet ressorgir, d’una manera molt més exacerbada, problemes i situacions que eren fruit de les crisis multifacètiques del neoliberalisme global. Al mateix temps, com també abans, durant la pandèmia s’identifiquen alguns desenvolupaments o fenòmens que podrien comportar importants transformacions per als estats i per a les societats.

La situació de vulnerabilitat i incertesa en què ens trobem avui és producte d’algunes conseqüències que s’estan gestant des de l’establiment del paradigma neoliberal, segons el qual la comunitat i la cooperació no existeixen i no són necessàries perquè cadascú és l’únic responsable del seu propi projecte vital. Aquesta argumentació impera i regeix les nostres societats, però amb el pas del temps entra en contradicció perquè les seves proclames no es materialitzen. Concretament, entra en crisi perquè d’ella sorgeixen i es modulen tres problemàtiques diferents, que darrerament s’han agreujat amb l’esclat de la pandèmia de la COVID-19. Les desigualtats es diversifiquen i empitjoren, els governs cada cop estan més lluny de servir els interessos de la ciutadania i aquesta cada cop se sent menys representada, més descontenta, més abandonada i amb menys capacitat de poder incidir.

¹ University of East London (2020): “Professor Nira Yuval-Davis”. <<https://www.uel.ac.uk/staff/y/nira-yuval-davis>> [Data de consulta: 4 de febrer de 2020]

² The Conversation (2017). “Nira Yuval-Davis”. <<https://theconversation.com/profiles/nira-yuval-davis-302905>> [Data de consulta: 4 de febrer de 2020]

En aquest context de crisi, l'èxit o fracàs de les polítiques de confinament del virus guarden una relació directa amb la gestió que en fan els governs. Aquests afronten diferents projectes polítics de governança i pertinença, que presenten dues perspectives oposades. D'una banda, hi ha l'exemple inclús de Portugal, que ha volgut pal·liar l'increment de les desigualtats i de la precarietat en alguns sectors i ha destinat ajudes socials tant als seus nacionals com als migrants, com a membres de ple dret de la societat. D'altra banda, el Regne Unit o els Estats Units han apel·lat a retòriques i pràctiques a favor de l'enfortiment de les fronteres per tal de mantenir i conservar els recursos dels estats exclusivament per a aquells que, des de la seva òptica, realment hi pertanyen. De fet, Yuval-Davis assenyala que la pràctica de la fronterització quotidiana³ és una forma particular de resposta que s'observa cada vegada més en els estats després de les darreres crisis més transformadores i que implica una expansió de les desigualtats i de les precarietats per a moltes persones. Si més no, el valor afegit que la nova crisi de la COVID-19 aporta a aquesta pràctica de fronterització és el desenvolupament sense precedents de la indústria de la vigilància de la població. Un fet que Yuval Noah Harari i molts altres experts alerten que pot comportar una regressió democràtica sense via de retorn, en la mesura que els governs s'ajuden d'empreses privades per obtenir dades personals de la ciutadania, mentre aquestes s'enriqueixen en el procés de desenvolupament d'aquestes tecnologies.

Al seu torn, davant de tots aquests fets, la ciutadania també troba la forma d'organitzar-se. Seguint la tendència dels governs, les respostes que sorgeixen de baix cap a dalt també són antagòniques. D'una banda, les retòriques que apel·len a les identitats nacionals de pertinença i que justifiquen les pràctiques de fronterització quotidiana aconsegueixen guanyar molts adeptes entre la societat perquè saben jugar amb les emocions de desprotecció, precarització i vulnerabilitat. D'aquesta forma, també socialment van proliferant l'extrema dreta i l'erosió democràtica. Però, d'altra banda, també hi ha una part gens negligible de la societat que es mobilitza per resistir a totes aquestes derives, reclamant que, a través de la solidaritat, de la cooperació i del suport mutu, la vida de les persones torni a situar-se al centre. Des de les manifestacions contra el racisme arreu del món fins a l'aparició de grups d'ajuda i de suport mutu a les comunitats locals durant la pandèmia, Yuval-Davis creu que la generació de solidaritat transversal és l'element imprescindible per aportar canvis suficientment sostenibles per acabar amb el model neoliberal.

Els reptes que afrontem tenen a veure amb el futur de la humanitat i, per tant, les solucions que es proposin han de ser necessàriament holístiques, interrelacionades i interseccionals. És a dir, valorar el que compartim i el que ens uneix com a societat, i observar les persones des del respecte i la dignitat, sense ignorar com actuen entre elles les diferents formes de desigualtat i de poder.

---

³ Traducció acadèmica proposada per Sílvia Carrasco a l'informe de l'estudi de l'Escola d'Administració Pública de Catalunya titulat *Vers una identitat col·lectiva pluricultural* (2020), dirigit per Jordi Pàmies.

Les crisis multifacètiques del neoliberalisme: la pandèmia de la COVID-19 com a expressió més contemporània

Actualment, vivim una època molt extraordinària en què ens sentim vulnerables perquè tot el que ens envolta és incert. No sabem ni podem planificar el futur però, en canvi, podem assegurar que res no tornarà a ser com era. Un context que s'agreuja notablement amb l'esclat de la bombolla l'any 2008 i amb la pandèmia de la COVID-19, però que troba les seves arrels en l'establiment del neoliberalisme a partir dels anys setanta i, sobretot, dels vuitanta, paral·lelament a l'avanç de la globalització a la segona meitat del segle xx. Des de llavors, els governs d'arreu del món, amb més o menys intensitat, han propagat discursos i polítiques favorables a la mínima intervenció de l'Estat, assumint que són els propis individus els únics responsables de les seves pròpies vides, del seu èxit o del seu fracàs, del seu benestar. S'ha afavorit la competició en comptes de la cooperació i s'han configurat unes dinàmiques que tenen unes repercussions cada vegada més greus per a nosaltres.

Però la ciutadania, que inicialment va confiar en aquestes proclames, posteriorment ha anat veient que no només no es materialitzaven, sinó que, d'alguna forma, les condicions empitjoraven. Una situació que Wendy Brown descriu a *In the Ruins of Neoliberalism: The rise of antidemocratic politics in the west* (2019), en què assegura que el món neoliberal ha derivat en l'extrem oposat del que volia aconseguir, separar o diferenciar l'esfera política de l'esfera econòmica, i afegeix que aquesta situació ha desencadenat conseqüències diverses per a la població. Una argumentació que Yuval-Davis comparteix i de la qual destaca principalment tres dimensions: la crisi de les desigualtats, la crisi de la governabilitat dels estats i la crisi de la governabilitat de la societat. Totes tres s'han vist potenciades per l'esclat de la pandèmia de la COVID-19.

La crisi de les desigualtats

Segons Yuval-Davis, amb el neoliberalisme i com a resultat de les polítiques de desregularització, de privatització i, en general, de retallades al sector públic, les desigualtats socials i econòmiques creixen molt intensament arreu del món, tant dins els països com entre ells. Primer com a fenomen al sud global, però després també al nord, les seves conseqüències queden ben paleses durant la pandèmia del coronavirus SARS-CoV-2, atès que, malgrat els esforços dels governs per respondre amb celeritat a la seva propagació, no s'han pogut evitar la mort de milers de persones, el creixement de la pobresa i l'augment de la precarietat. Com a exemples paradigmàtics d'aquesta gestió, esmenta els governs de Donald Trump als Estats Units i de Boris Johnson al Regne Unit, els quals s'han vist obligats a assignar quantitats extraordinàries de diners per tal de garantir el manteniment d'uns serveis fonamentals que prèviament havien retallat. Una solució equivalent a posar una tireta per tapar una ferida enorme, segons Yuval-Davis.

Tanmateix, les desigualtats tenen múltiples dimensions i afecten les persones de forma diversa, en funció de les seves característiques pròpies i del seu context: el gènere, la raça, l'estatus migratori, el

lloc de residència, el país, el tipus de polítiques aplicades, el tipus de població, els factors mediambientals, etc. Per explicar-ho, cita el reconegut sociòleg Göran Therborn, que a *The Killing Fields of Inequality* (2012) explica les desigualtats socials, distingint entre les vitals, les existencials i les de recursos. Durant la pandèmia, aquesta diferenciació s'ha demostrat molt important, sobretot en els àmbits polític i analític, com ho demostra el fet que la majoria dels treballadors essencials que han mort eren persones negres o de minories ètniques, a més de les que es trobaven en residències. Així doncs, les **desigualtats vitals** fan referència a les possibilitats reals que tenen les persones de créixer de manera saludable, essent els grups amb trastorns sanitaris subjacents els qui han mort amb major proporció. Les **desigualtats existencials** fan referència a totes les capacitats que tenen les persones de viure una vida plena, satisfactòria, amb dignitat, amb una implicació social i amb un sentiment de pertinença. En aquest sentit, la pandèmia ha accentuat la diferència entre el qui han pogut teletreballar i, per tant, han pogut quedar-se a casa i ser remunerats; els qui han hagut d'arriscar-se per anar a treballar, i els qui han perdut la feina i els ingressos pel fet de no poder teletreballar. I les **desigualtats de recursos** són les capacitats d'accés als recursos econòmics i culturals i a d'altres tipus de capital social. En aquest sentit, aquelles persones que conviuen amb tota la família en un habitatge molt petit o que no tenen eines per afrontar situacions adverses, amb el confinament han patit nivells més alts d'estrès i d'angoixa.

La crisi de la governabilitat dels estats

Amb el neoliberalisme, també s'han produït molts canvis pel que fa a la governança interna dels estats. S'observa un canvi radical entre el poder relatiu dels estats, especialment pel que fa als seus recursos financers, i el de les grans corporacions multinacionals. Durant molt de temps, les empreses han tingut una gran llibertat de moviments en les seves accions. Això ha fet que els governs, en comptes de representar els interessos de la ciutadania, molt sovint s'hagin centrat en negociacions amb les multinacionals, amb l'objectiu d'evitar l'enorme pèrdua de diners que significaria que aquestes traslladessin les seves seus a altres països. I, arran de la crisi de 2008, s'ha demostrat que aquesta relació entre els sectors econòmics públics i privats és més interdependent que mai, atès que no hi havia manera de solucionar la crisi sense rescatar públicament tot allò que era privat.

Yuval-Davis hi afegeix les reflexions de la sociòloga i economista Saskia Sassen, que a l'article "Globalisation, the state and the democratic deficit" (2007) observa que, davant l'escenari creixent de privatitzacions, no tan sols els governs han estat incapaços de servir com a representants dels seus ciutadans, sinó que a més s'han erosionat els equilibris interns entre les diferents branques del poder, en enfortir-se l'executiu respecte del legislatiu. Així, a molts països, de forma molt evident durant la pandèmia però també ja abans, el Govern ha estat l'encarregat de gestionar les negociacions i de prendre les decisions, mentre que el Parlament ha anat perdent pes, ha quedat en una segona posició o, senzillament, ha vist suspesa la seva competència de vigilància i control.

Tot plegat ha evidenciat que els governs no s'han pogut preparar per afrontar correctament la pandèmia, és a dir, per protegir en primera instància la ciutadania. Al contrari, molts d'ells han seguit pràctiques negligents per afavorir els interessos econòmics, invertint diners públics en contractes amb

empreses privades en comptes de prioritzar el desenvolupament dels serveis i dels recursos necessaris. En relació amb això, destaca la retallada de drets que estan fent els governs amb l'ajuda de les empreses, amb el desenvolupament i la sofisticació de tota la indústria de la vigilància i el rastreig dels ciutadans.

La crisi de la governabilitat envers la ciutadania i els pobles (*governmentality*)

Com a resultat d'aquestes dues crisis anteriors, les persones veuen que el que el neoliberalisme proclama no és el que realment s'acompleix en les seves vides. Les desigualtats es diversifiquen i empitjoren, i els governs estan cada vegada més lluny de servir els interessos de la ciutadania. En conseqüència, aquesta se sent cada cop menys representada, més descontenta, més abandonada i amb menys capacitat per poder incidir.

En efecte, el que es pot observar d'aquesta crisi de governabilitat, sobretot durant la pandèmia, és el desenvolupament progressiu de dos projectes polítics oposats de governança i de sentiment de pertinença. D'una banda, el creixement d'unes forces de resistència amb retòriques i pràctiques socials favorables a l'autonomia, a la pertinença i a l'enfortiment de les fronteres per tal de mantenir i reservar els recursos dels estats exclusivament per a aquells que, des de la seva òptica, hi pertanyen realment. Aquestes polítiques que posen en perill les vides de milers de persones d'arreu del món, perquè les condemnen a situacions indefinides i vulnerables, com passa al Regne Unit amb la proposta de Llei d'immigració post-Brexit,⁴ que està previst que entri en vigor a partir del 31 de desembre de 2020.⁵ Aquesta llei, que ja ha tingut una aprovació parlamentària inicial majoritària, preveu acabar amb el lliure moviment i fer una transició de l'economia del país cap a un model summament productiu i capacitat i altament remunerat, que deixa de banda aquelles persones que ocupen llocs de treball poc qualificats. I, d'altra banda, pràctiques que han volgut ser inclusives, oferint solucions molt més efectives per a la població en general, com en els casos d'Irlanda i de Portugal. Durant la pandèmia, aquests països han tingut en compte a tothom, tant els seus nacionals i com els migrants, com a membres de ple dret de la societat i, per tant, amb dret a percebre les ajudes socials destinades a evitar una precarització major en determinats sectors poblacionals.

Així, Yuval-Davis conclou que, com la pandèmia ha mostrat ben clarament, les polítiques de confinament i contenció del virus han tingut més èxit en aquells estats en què la crisi de governabilitat no era tan intensa.

---

⁴ O'Carroll, L. (2020): "Immigration rules post-Brexit could fuel modern slavery, say charities". *The Guardian*, 21 de febrer. <<https://www.theguardian.com/uk-news/2020/feb/21/immigration-rules-post-brexit-could-fuel-modern-slavery-say-charities>> [Data de consulta: 20 de juny de 2020]

⁵ BBC (2020): "MPs give initial backing to immigration bill". <<https://www.bbc.com/news/uk-politics-52701843>> [Data de consulta: 20 de juny de 2020]

Les respostes a les crisis: regressió democràtica i moviments de resistència

Segons Yuval-Davis, durant i després de les crisis més transformadores dels darrers anys, s'ha observat que habitualment s'han originat formes particulars de resposta per part de diferents actors, amb implicacions sobre la governança nacional i global. L'autora estudia de prop aquest fenomen al llibre *Bordering* (2019), en què explica que aquestes respostes es desenvolupen tant de dalt a baix com de baix a dalt. Per part del Govern, destaca la pràctica progressiva de fronterització quotidiana i l'expansió consegüent de les zones grises. Per part de la ciutadania, minva la confiança en els governs, però també els sentiments de pertinença a la comunitat política, i s'origina una crisi de governabilitat en què la distància respecte a la classe governant porta el poble a organitzar-se. Concretament, tant abans com durant la pandèmia, es se'n poden destacar dues respostes antagòniques: l'auge dels moviments autòctons populistes, que motiven i provoquen regressions democràtiques de les societats, i el sorgiment de moviments o de grups de resistència a aquestes crisis, amb un caràcter participatiu, inclusiu, d'ajuda i de suport mutu.

La fronterització quotidiana i l'expansió de les zones grises

En el llibre *Bordering* (2019), les autores analitzen el fenomen paradoxal segons el qual amb el neoliberalisme les fronteres no tan sols no desapareixen, sinó que s'expandeixen, tant a l'interior dels països com entre ells. Des dels consolats fins als espais quotidians, com les estacions de tren o els llocs de treball. Aquestes fronteres s'han vist enfortides no tant per l'establiment de línies estàtiques de divisió, sinó més aviat pel desenvolupament de determinats processos, és a dir, d'algunes pràctiques excloents que contribueixen a augmentar les desigualtats i les precarietats a tots els nivells i que s'han vist reforçades amb l'arribada de la pandèmia.

Pel que fa a l'establiment de fronteres físiques, s'ha evidenciat encara més que la llibertat de moviments mai no ha estat realment lliure per a la majoria de les persones i que són els diners i les capacitats que l'economia neoliberal exigeix els factors principals que faciliten la superació d'aquestes fronteres, que són essent invisibles i permeables per a pocs i alhora visibles i impermeables per a molts, especialment al sud global. Així, al principi de la pandèmia, s'ha pogut observar clarament que aquests factors han operat en els dos extrems de l'escala social. Mentre les persones multimilionàries es desplaçaven arreu del món sense restriccions, els treballadors temporals de l'Europa de l'Est eren portats al Regne Unit amb avió per ajudar a recollir la fruita de temporada i abastir la població. Malgrat que encara és aviat per poder predir les transformacions a llarg termini d'aquest enfortiment de les fronteres, és apropiat reconèixer que aquesta nova normalitat no serà un retorn al que era "normal" abans de la pandèmia.

I, pel que fa a les pràctiques excloents, segons Yuval-Davis, ha quedat més clar que mai que els treballadors considerats no qualificats i tinguts poc en compte en l'economia global, durant la pandèmia esdevenen treballadors essencials, perquè sense ells no s'haurien pogut mantenir els

serveis bàsics per a la població. Tanmateix, amb el reforçament de les fronteres, molts d'aquests treballadors, en ser migrants, s'han vist forçats a viure atrapats en una espècie de llimbs precaris, en zones grises no protegides pels estats contemporanis i, per tant, sense cap possibilitat de desenvolupar una vida normal amb drets polítics, civils i socials.

L'ampliació d'aquestes zones grises constitueix una pràctica que no és socialment neutra, ja que és molt probable que siguin ocupades per grups específics que viuen en llocs particulars i que experimenten aquesta situació de forma diversa, segons el seu posicionament social i econòmic. Un exemple concret de totes aquestes qüestions és la proposta de llei d'immigració post-Brexit,⁶ la qual implica, com ja hem explicat, donar la benvinguda i ajudar tots aquells treballadors considerats altament qualificats i formats i alhora desprotegir els considerats poc qualificats. A aquests, amb un estatus temporal al Regne Unit i amb sous més precaris, no se'ls atorga el dret de rebre un visat ni tampoc se'ls permet romandre a l'estat. Aquesta situació resulta molt polèmica en un estat amb un mercat laboral altament dependent de la força de treball estrangera, sobretot pel que fa el seu sistema sanitari, no exempt d'afectació.

Finalment, aquestes pràctiques de fronterització quotidiana no s'entendrien, especialment en el context de la pandèmia, sense ressaltar el paper que la tecnologia està tenint en l'erosió progressiva de la democràcia. El desenvolupament de la indústria de la vigilància, amb la conformitat i el suport de molts governs, és un fenomen molt perillós i sense precedents a les nostres societats. Amb l'objectiu més o menys intens de vigilar i controlar qui transgredeix les normes, els governs reclamen tecnologies, aplicacions i dades personals de les persones a les empreses que posseeixen les dades, com ara Google, Facebook o Amazon, mentre aquestes últimes s'enriqueixen. És el cas d'Israel, de la Xina, de Rússia o de Singapur, però també de molts governs europeus. Així doncs, és oportú tenir en compte les especulacions de Yuval Noah Harari, que amb l'esclat de la pandèmia ja va advertir que les nostres dades personals biomètriques es podrien utilitzar per tenir més coneixement de la ciutadania i així tenir-la controlada.⁷ Ve't aquí una paradoxa extrema: un món globalitzat, cada cop amb menys fronteres físiques, en el qual opera la tecnologia més eficaç de control de les fronteres quotidianes.

L'auge dels moviments autòctons populistes

Arreu del món, les pràctiques de fronterització quotidiana s'han vist molt potenciades arran de l'auge dels moviments autòctons populistes, d'extrema dreta i nativistes, els quals intenten reemplaçar el projecte de ciutadania per un projecte de nacionalisme. Defensen que l'única forma de tornar a recuperar el control governamental i sobre la societat civil és blindant les fronteres per a tots els qui suposadament no pertanyen a la nació, retallant-los tots els recursos de l'Estat. Discursos com aquests han fet que hagin arribat al poder governants autoritaris a molts països, com és el cas del Regne Unit,

---

⁶ O'Carroll, L. (2020): *Op. cit.*

⁷ Harari, Y. (2020): "Coronavirus may usher in new era of surveillance". BBC. <<https://www.bbc.com/news/av/technology-52441339/yuval-noah-harari-covid-19-may-bring-new-surveillance-era>> [Data de consulta: 7 de juliol de 2020]

dels Estats Units o del Brasil, els quals han influenciat en la propagació de discursos d'odi i de criminalització de grups concrets de població. Per exemple, el fet de culpar els altres i d'utilitzar-los com a causants de tots els mals ha estat una reacció davant de la pandèmia que s'ha donat a tots els nivells. Complementàriament, també s'ha pogut comprovar que aquests governs han operat amb una lògica segons la qual no totes les vides de les persones importen igual, en què grups de població han estat totalment menyspreats i invisibilitzats i, en conseqüència, també s'han vist afectats o han mort en major proporció.

Els reptes davant la proliferació d'aquestes actituds són enormes i és urgent començar a articular contradiscursos positius amb l'objectiu que serveixin de punt de partida per construir projectes polítics de pertinença alternatius. Ara mateix, la preocupació davant d'aquesta regressió dels drets civils i polítics sota la pandèmia, com també la dependència creixent de la vigilància com a tecnologia bàsica per assegurar i controlar els moviments dels ciutadans, fan que qualsevol aproximació que impliqui protecció de drets es trobi deslegitimada. I, amb això, totes aquelles persones que viuen en zones grises estaran encara més excloses que ara dels contractes públics i civils entre els estats i les seves poblacions. Una situació que no només té a veure amb les diferents formes d'exclusió, reducció o suspensió de la democràcia, sinó també amb el futur de la humanitat, la relació amb els estats, l'economia i el medi ambient.

L'aparició de moviments de solidaritat i de grups de suport mutu

Com a efectes secundaris positius del coronavirus, Yuval-Davis destaca que ha contribuït a despertar la consciència col·lectiva, de forma general, contra les injustícies derivades de les crisis: des del desenvolupament de moviments de solidaritat inclusius, com han estat les manifestacions massives contra el racisme arreu del món, fins a l'aparició de grups d'ajuda i de suport mutu a les comunitats locals, com l'organització popular per ajudar les persones més vulnerables. Així doncs, davant de les diferents formes populistes de resistència, també podem observar que se'n desenvolupen d'altres de més progressistes. Però, per tal que puguin ser prou poderoses per contrarestar aquest poder neoliberal tan allunyat de la ciutadania, han de poder generar un nivell de solidaritat transversal capaç d'aportar un tipus de canvi sostenible. I això passa per apel·lar als valors comuns com a màxima, superant les barreres i fronteres però sense ignorar com operen les diferents formes de desigualtat i poder. Per Yuval-Davis, un exemple molt clar de bona pràctica en aquest sentit és la tradició de cooperació que existeix, al seu parer, entre alguns moviments socials de base i alguns partits polítics a Espanya.

Reptes i solucions

En aquest context de no retorn a la normalitat passada, Yuval-Davis és crítica amb el present i amb el futur. Considera que els reptes que tenim com a societat són enormes, ja que no tan sols tenen a veure amb les diferents formes d'exclusió de les persones i de reducció i suspensió de la democràcia, sinó que incorporen una perspectiva més àmplia, lligada a les relacions entre els estats, l'evolució de

l'economia i la protecció del medi ambient; en general, al futur de la humanitat. En aquest sentit, citant l'escriptora i activista índia Arundhati Roy, argumenta que la pandèmia ha actuat com una màquina de radiografies, atès que ha exposat les fractures i les debilitats dels sistemes subjacents entre els estats i les societats contemporànies. Al mateix temps, també ha posat de manifest la necessitat de resituar al centre el que és més important i constitutiu d'una societat: que totes les vides importen.

La pandèmia com a punt d'inflexió per acabar amb el neoliberalisme?

Després d'aquestes exposicions, no és estrany que Yuval-Davis plantegi la pandèmia i les seves conseqüències com un possible punt d'inflexió per acabar amb el neoliberalisme global hegemònic. Malgrat que només es pugui expressar en condicional, creu que s'han obert esclatxes que cal aprofitar com a oportunitats de canvi transformador. Aquesta ambivalència la plasma a través del concepte gramscian de **“pessimisme de la ment i optimisme de l'ànima”**, que l'escriptor palestinoisraelià i activista polític Imil Habibi sintetitza amb el terme *opsimisme*. Segons Yuval-Davis, això significa que els errors i les mancances dels sistemes neoliberals s'han evidenciat clarament i han impactat directament sobre la mentalitat de la ciutadania i, en major o menor mesura, en les polítiques públiques que els estats han dut a terme. És a dir, la dependència excessiva del sector privat per part de l'estat –i, consegüentment, la mentalitat lucrativa a costa de la ciutadania– ha fet reflexionar sobre la importància de conservar els pilars fonamentals per a qualsevol societat socialdemòcrata que es vulgui considerar de benestar i invertir-hi: la sanitat, l'educació, els serveis socials, etc. L'exemple més clar és les conseqüències de les retallades en la sanitat pública: la falta de material protector i la manca de recursos per poder atendre correctament les diferents necessitats. Aquestes situacions s'han donat en molts països, com el Regne Unit o Espanya, en què, en comptes d'invertir en un sistema nacional que pogués adaptar-se per produir aquests elements protectors, s'ha preferit abocar grans quantitats de diners per suplir aquestes mancances, cosa que ha afavorit les grans empreses capitalistes.

En la mateixa direcció, la societat ara és més conscient de la col·lectivitat. D'una banda, perquè els treballadors que abans eren considerats no qualificats i, per tant, que sovint eren menystinguts al mercat laboral i també des de les polítiques públiques, durant la pandèmia esdevenen imprescindibles per al funcionament diari de la nostra economia. Són vistos com uns herois. D'altra banda, perquè la ciutadania ha esclatat en massa a reivindicar les vides invisibilitzades o menystingudes pel sistema a partir de fets com ara l'assassinat de George Floyd, que ha adquirit una significació de contestació també sistèmica en plena pandèmia, davant la impotència i la ràbia per la discriminació.

Des del punt de vista positiu, Yuval-Davis considera que hi ha molts espais per unir aquestes forces, per transformar i desenvolupar aquest tipus de solidaritat com a forma alternativa de poder. Per exemple, **el rol dels mitjans de comunicació i de les xarxes socials** a l'hora de mantenir-nos informats i interconnectats, una labor transfronterera que ha estat clau durant el confinament.

Com a proposta més concreta, assenjala **apel·lar a les contradiccions emocionals** com a punt de partida **per construir discursos positius que contrarestin les narratives polítiques excloents**. En un

món ple d'arbitrarietats i de fets inesperats, en què la gent se sent desprotegida, precaritzada i vulnerable, les identitats nacionals de pertinença a què apel·la l'extrema dreta amb els seus discursos populistes semblen actuar com un ancoratge per a la societat. L'extrema dreta sap jugar amb les emocions i transmetre allò que suposadament la ciutadania vol escoltar. Però, en arribar al poder, les seves pràctiques resulten discriminatòries i excloents, cosa que accentua el risc de regressió democràtica. Per tant, cal evidenciar les contradiccions en què es basen aquests discursos, com a resultat de les paradoxes que existeixen en el si del sistema neoliberal i que s'han exagerat amb la pandèmia: un model basat en la ideologia del menyspreu a la vida humana i a la societat, que estableix divisions socials per justificar la perpetuació del poder a mans d'uns pocs privilegiats.

La interseccionalitat⁸ com a base per a l'aparició de solidaritats transversals

Posar en relleu que el sistema actual presenta i accentua unes contradiccions que no beneficien la col·lectivitat és, per Yuval-Davis, una labor crucial per al bé de la humanitat, que continua amb la creació de projectes polítics de pertinença alternatius i inclusius. Per contraposició, aquests projectes comporten cercar solucions holístiques i interrelacionades, fruit de la solidaritat i de la cooperació transversal a favor d'allò que compartim i que ens uneix. En aquest aspecte, reconeix que sempre hi haurà grups de persones que es trobaran marginalitzades per pensaments i projectes de pertinença autòctons i fonamentalistes, però afegeix que el que no hi pot haver és la hipocresia de defensar ideologies inclusives al nord del planeta, mentre al sud es duen a terme accions i polítiques contràries. La generació de solidaritats transversals, doncs, passa per observar les persones des del respecte i la dignitat, per poder-hi mantenir un diàleg en condicions d'igualtat, malgrat la diferència de pensaments, sistemes de valors i realitats.

Conclusions

En aquesta cinquena sessió, la sociòloga Yuval-Davis ha relacionat l'esclat de la pandèmia amb l'agreujament de determinades problemàtiques estructurals del sistema neoliberal, lligades a la igualtat, la governabilitat i la pertinença a les nostres societats. Com a ideologia, el neoliberalisme ha propugnat, des dels anys vuitanta, uns discursos i unes polítiques favorables a la mínima intervenció de l'Estat, assumint que són els propis individus els únics responsables de les seves vides, del seu èxit o fracàs i del seu benestar. En conseqüència, s'ha afavorit la competició enfront de la cooperació i s'han configurat progressivament dinàmiques que han fet entrar el sistema en crisi. Aquest fet té moltes dimensions, però l'autora en destaca tres problemàtiques específiques: l'augment de les desigualtats socials i econòmiques, la crisi interna de la governabilitat dels estats i la crisi de descontentament i desafecció de la ciutadania envers els seus governs. Al seu torn, aquestes problemàtiques les han afrontat de diverses maneres els diferents actors implicats: amb processos de fronterització quotidiana i amb l'expansió de les zones grises per part dels governs; amb l'auge dels moviments populistes d'extrema dreta, i amb l'aparició i/o l'enfortiment de moviments participatius

---

⁸ Yuval-Davis, N. (2015): *Op. cit.*

inclusius a escala global i de grups locals de suport mutu. El resultat és un context de grans reptes, en què s'inclouen les diferents formes d'exclusió i de reducció i suspensió de la democràcia, però també, des d'una perspectiva més àmplia, les relacions entre els estats, l'evolució de l'economia i la protecció del medi ambient, és a dir, el futur de la humanitat.

En definitiva, l'autora es planteja si la pandèmia pot significar un punt d'inflexió per acabar amb les paradoxes i les contradiccions en què es fonamenta el neoliberalisme global hegemònic. I, malgrat que de moment no es pot confirmar, creu que hi ha bons motius per pensar que un canvi transformador és possible. Cal saber transformar els sentiments d'injustícia i les discriminacions en tot allò que compartim i que ens uneix, per mitjà de la cooperació i la solidaritat transversal. Aquest pas permetria trobar solucions holístiques i interrelacionades. Al mateix temps, la cerca de solidaritat afavoreix la comprensió de les diferents realitats que experimenten les persones, base necessària per assegurar la sostenibilitat de qualsevol canvi.

Referències

Brown, W. (2019): *In the Ruins of Neoliberalism: The Rise of Antidemocratic Politics in the West*. Nova York; Chichester, West Sussex: Columbia University Press. DOI: 10.7312/brow19384

Collins, Patricia Hill; Bilge, Sirma (2016): *Intersectionality*. Maiden, MA: Polity Press, 224 p.

Sassen, S. (2007). "Globalisation, the state and the democratic deficit". *Open Democracy*, 18 de juliol. <https://www.opendemocracy.net/en/globalisation-liberal-state-democratic-deficit/> [Data de consulta: 22 de juny de 2020]

Yuval-Davis, Nira (2005): "Racism, cosmopolitanism and contemporary politics of belonging". *Soundings*, 30: 166-178.

Yuval-Davis, N. (2011): *The Politics of Belonging: Intersectional Contestations*. Londres: Sage Publications. DOI: 10.4135/9781446251041

Yuval-Davis, N.; Wemyss, G.; Cassidy, K. (2018): "Everyday Bordering, Belonging and the Reorientation of British Immigration Legislation". *Sociology*, 52(2): 228-244. DOI: 10.1177/0038038517702599

Yuval-Davis, N.; Wemyss, G.; Cassidy, K. (2019): *Bordering*. Cambridge: Polity Press.

Therborn, G. (2012): "The Killing Fields of Inequality". *International Journal of Health Services*, 42(4): 579-589. DOI: 10.2190/HS.42.4.a

Yuval-Davis, N. (2015): "Situated Intersectionality and Social Inequality". *Raisons politiques*, 58(2): 91-100. DOI: 10.3917/rai.058.0091.

AMB LA COL·LABORACIÓ DE:

AMB EL SUPORT DE:

EN ASSOCIACIÓ AMB:

